

Надія БІБІК

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
головний науковий співробітник
відділу початкової освіти ім. О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Оновлення змісту й методик навчання молодших школярів зумовлене потребою в систематичному використанні можливостей початкової освіти для здійснення особистісно орієнтованого навчання і створення науково-методичного супроводу для реалізації Концепції Нової української школи в умовах інтегрованого навчання.

Інтегрування уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках. Упродовж останніх років реалізовувались такі види інтеграції: 1) повна інтеграція (це інтегрування («об'єднання», «структурування») змісту різних навчальних предметів (Н. Бібік, М. Вашуленко, Л. Кочина, В. Тименко, Р. Арцишевський та ін.)); 2) тематична інтеграція (інтегрування («відбір», «об'єднання», «подання») навчального матеріалу з різних предметів з метою вивчення важливих наскрізних тем (В. Ільченко, К. Гуз та ін.)); 3) інтеграція видів навчальної діяльності учнів (інтегрування («включення», «об'єднання») несхожих між собою способів діяльності, що підпорядковані одній темі (Н. Присяжнюк, О. Савченко та ін.)).

Оскільки навчальна діяльність молодших школярів уперше стає об'єктом спеціального формування, то оволодіння базовими знаннями, вміннями і навичками (читання, письмо, обчислення), які у національних освітніх системах світу визнаються складниками функціональної грамотності, набуває пріоритетного значення й становить необхідну базу для опанування змістом освітніх галузей.

За І. Бехом, важливим у цьому процесі є бачення предмета на психологічному рівні, що відображається у свідомості учня як система певних якостей, властивостей чи характеристик, тому інтегровані навчальні курси мають забезпечити у школяра у психологічно єдиному для нього часовому діапазоні наукове всеохоплююче відображення того чи іншого предмета. Наприклад, під час вивчення теми «Дерева», учень має виступити у різних ролях: садівника (розповісти про ріст цієї рослини),

географа (розповісти про ареал поширення цієї рослини, технолога (розповісти про господарську цінність деревини), художника (передати естетичні властивості об'єкта). Таке розуміння учнем конкретного предмета виступить повноцінною одиницею цілісної картини світу.

Цілісне відображення вчений пов'язують із взаємодією всіх її елементів.

Типовою моделлю змісту початкової освіти на сучасному етапі вважається комбінація з навчальних предметів, освітніх галузей та міжпредметних тем. Частіше окремими навчальними предметами залишаються мова, математика. Під інтеграцію частіше підпадає природознавство, мистецтво, релігійна освіта.

Науковцями (І. Бех, О. Данилюк, Т. Засекіна) встановлено переваги інтеграції змісту. Зокрема: системний виклад змісту в нових взаємозв'язках компонентів; аналіз складників цілого; взаємовідповідність мети і результату в координатах компетентнісного підходу; пошук-дослідження зв'язків, залежностей, причин і наслідків, явищ.

Як з'ясувалось, у переважній більшості практик реалізації інтегрованого підходу в початковій школі (Німеччина, Болгарія, Швеція, Австрія, Фінляндія, Польща), які виявили свою продуктивність, є паралельне здійснення предметного та інтегрованого навчання.

У процесі апробації інтегрованого навчання в різних умовах і за різними варіантами змісту було з'ясовано проблеми реалізації інтегрованого навчання: ризик втрати вимог до функціональної грамотності як результату початкової освіти; інформаційна надлишковість змісту навчання за рахунок залучення інформації з різних галузей; випадкове зрощення одиниць змісту без врахування програмових вимог; мозаїчний перелічувальний спосіб реалізації міжпредметних зв'язків.

У результаті розроблено пропозиції щодо реалізації інтегрованого навчання в умовах впровадження Концепції Нової української школи. Інтегрований підхід у початковій школі має реалізовуватись варіативно: 1) шляхом паралельного здійснення предметного та інтегрованого навчання; 2) інтеграції у межах освітніх галузей, де підставою для цього може бути єдність провідних видів діяльності; 3) через створення інтегрованих курсів за пріоритетності різних видів діяльності, які визначаються змістом галузей, з орієнтацією на досягнення чітких результатів, окреслених Стандартом і навчальною програмою; 4) за умов упорядкування організаційних форм інтегрованого навчання – навчальних проектів і досліджень, інтегрованих днів, тощо – які дозволять цілісно використати можливості урочної і

позаурочної діяльності. У процесі інтегрованого навчання мають переважати діяльнісні, творчо-пошукові методи і форми роботи.

Література

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива // Початкова школа. – 2002. – №5. – С.5–6.
2. Бібік Н. М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. – 104 с.
3. Засекіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. – 400 с.
4. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040с.
5. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / О.І. Локшина. – К.: Богданова А.М., 2009. – 404с.